

Окремі аспекти повноти й обґрунтованості наданих висновків за результатами проведення судової економічної експертизи

Ніка Ількова

докторка філософії, завідувача лабораторії економічних досліджень

Дніпропетровського НДІСЕ, м. Дніпро, Україна,

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7255-397X>, e-mail: expert_dndise@ukr.net

Проаналізовано практику проведення економічних експертиз щодо надання категоричних висновків за результатами проведеного дослідження, розглянуто практику вирішення експертами питань, що містять додаткові вихідні дані експертного завдання, які впливають на перебіг дослідження, і надання повних та обґрунтованих висновків на поставлені питання.

Ключові слова: висновки за результатами проведеного дослідження; заключна частина висновку; питання; економічна експертиза.

Specific Aspects of the Completeness and Justification of Reports in Forensic Economic Examinations

Nika Ilkova

This paper analyzes the practice of conducting economic forensic examinations focusing on the provision of categorical conclusions based on the research results. It also explores how a forensic examiner handle issues involving additional data from the forensic task that influence the course of the study, ensuring the delivery of comprehensive and well-grounded conclusions to the questions posed.

Keywords: forensic report's conclusion; final part of the conclusion; questions; economic examination.

Правове значення судової економічної експертизи та висновку експерта як доказу у кримінальних, адміністративних, цивільних і господарських справах покладає на судового експерта обов'язок провести повне дослідження й дати обґрунтований і об'єктивний письмовий висновок на поставлені питання.

Відповідно п. 4.14 розд. IV Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, у заключній частині викладаються висновки за результатами дослідження у вигляді відповідей на поставлені питання в послідовності, яку визначено у вступній частині. На кожне з поставлених питань потрібно дати відповідь по суті або зазначити, з яких причин його неможливо вирішити. Якщо заключний висновок не може бути сформульований у стислій формі, допускається посилання на результа-

ти досліджень, викладені у дослідницькій частині [1].

У документі про призначення експертизи або залучення експерта (ухвалі, постанові, заяві) зазначають питання, які виносять на вирішення експертів. Від коректності, чіткості й однозначності формулювання питань залежить можливість надання повного та обґрунтованого висновку експерта.

У вступній частині висновку експерта зазначають перелік питань (дослівно у формулюванні документа про призначення експертизи (залучення експерта)), які поставлено на вирішення експертизи. Якщо питання сформульовано неявно або його редакція не відповідає Науково-методичним рекомендаціям з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, але зміст завдання експертів зрозумілий, то після наведення питання

в редакції документа про призначення експертизи (залучення експерта) він може дати відповідні роз'яснення та викласти питання в редакції, що відповідає зазначеним рекомендаціям [1].

У разі зміни експертом редакції недопустимо міняти зміст поставленого питання, доповнювати його додатковими вихідними даними, розширювати або звужувати експертне завдання, що може суттєво вплинути на перебіг дослідження та його результати. Так, самостійне доповнення експертом у змінній редакції питання економічної експертизи, періоду дослідження, умов урахування висновку експерта з інших видів досліджень, зазначення додаткових вихідних даних щодо безтоварності господарських операцій, кваліфікації розрахованих економічних показників збитками підприємства тощо призводить до зміни змісту експертного завдання і, як наслідок, спотворення висновків за результатами проведеного дослідження.

Аналіз практики призначення та проведення судових економічних експертиз демонструє високий показник кількості призначених експертиз із поставленими на вирішення питаннями, що містять умови застосування конкретних вихідних даних, які впливають на результати експертизи, але не містять документального відображення в наданих матеріалах справи (об'єктах дослідження): щодо безтоварності господарських операцій, нецільового використання сировини, відсутності коливання цін на ринку тощо. У таких видах досліджень судовий експерт проводить дослідження документального відображення здійснення господарських операцій, відображення первинних документів у зведеному бухгалтерському й податковому обліку, але під час формування висновків зважає на вихідну умову, зазначену в поставленому питанні. У заключній частині надає повний категоричний висновок за результатами проведеного дослідження на поставлене питання.

Згідно з орієнтовним переліком вирішуваних питань економічної експертизи, які

наведено в розд. III Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, на вирішення експертів можуть поставити питання щодо документального підтвердження висновку акту перевірки (довідки, аналітичного продукту тощо). Однак такі документи за результатами проведених перевірок (аналізів), які підлягають експертному дослідженню, не завжди містять категоричні висновки (мають імовірний характер) та інколи ґрунтуються на певних припущеннях, які встановлені слідством або описані обставинами справи. Тож експертам доцільно проводити дослідження з подібних питань усебічно, обґрунтовано й із застосуванням сучасних методів і прийомів, уникаючи дослідження питань права та зважаючи на всі умови у висновках за результатами проведеного дослідження.

На вирішення судової економічної експертизи можуть поставити питання з урахуванням інших видів експертиз (товарознавчої, оціночно-будівельної, будівельно-технічної тощо). Методологічною особливістю застосування результатів інших видів експертиз під час проведення економічних видів дослідження є конкретизація в експертному завданні застосування відповідних вихідних даних особою, яка призначила експертизу. Неодмінним чинником можливості застосування таких вихідних умов є їхня однозначність і співставність у відповідних господарських операціях, наданих об'єктах дослідження тощо. Під час проведення таких економічних досліджень експертам доцільно керуватися Методикою проведення судово-економічних експертиз із врахуванням висновків інших видів експертиз (реєстр. код 11.0.61) [2].

Підсумовуючи викладене вище, в умовах активного розвитку судової економічної експертизи для надання обґрунтованих та об'єктивних висновків на поставлені питання за результатами проведеного повного дослідження необхідно дотримувати змісту експертного завдання, меж компетенції експерта-економіста без вирішення питань

права. Надання висококваліфікованих і документально обґрунтованих висновків у повній категоричній формі із зазначенням усіх додаткових умов та вихідних даних

з поставленого питання в документі про призначення експертизи є підставою для подальшого використання висновку експерта як джерела доказу.

Перелік джерел посилання

1. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 02.09.2024).
2. Методика проведення судово-економічних експертиз із врахуванням висновків інших видів експертиз. Реєстр. код 11.0.61 / Реєстр методик проведення судових експертиз : офіц. сайт. URL: rmpse.minjust.gov.ua (дата звернення: 02.09.2024).